

מדריך ויומן למנחה החברתי

מכון עזריאלי להעצמה חינוכית הוקם בכדי לצמצם פערים לימודיים וחברתיים בחטיבות הביניים, בפריפריה הגיאוגרפית. המכון פועל בכדי לייצר שינוי שישפיע על התלמידים, על המשפחה ועל צוותי החינוך, מתוך שאיפה להעצים את תלמידי התכנית בתחום הלימודי, בתחום החינוכי ובתחום החברתי, כך שיהיו בוגרים עצמאיים, אחראים ובעלי יוזמה, אשר ישפיעו בתורם על בית הספר, על המשפחה ועל הקהילה.

שבט תשע"ז 1/2017

כל אחד יכול יותר!
למען עצמו, למען המשפחה, למען הקהילה.

תוכן עניינים :

פרק א'

3..... מכון עזריאלי בקצרה

פרק ב'

5..... מבוא התכנית החברתית במכון עזריאלי

7..... תכנית חברתית כיתה ז'

10..... תכנית חברתית כיתה ח'

13..... תכנית חברתית כיתה ט'

פרק ג'

17..... תהליכים ודרכי פעולה בהפעלת הקבוצה.

17..... 1. תפקיד המדריך החברתי.

18..... 2. מודל הפעלת התכנית, אחריות ותכנון.

19..... 3. תרשים זרימה בפעילות ההדרכה – שלבים בבניית הקבוצה

20..... 4. תהליכים בהכנת המפגש החברתי הבודד.

21..... 5. התנדבות

פרק ד'

22..... יומן סיכום פעילות ותכנון

- סיכום תכנית חברתית שנה קודמת
- תכנית פעילות שנתיית – יש להצמיד את התכנית
- תכנית פעילות חודשית - יש להצמיד את התכנית
- תכנון מסע גיבוש -
- רישום נוכחות תלמידים במפגשים
- סיכומי מפגש שבועי
- סיכום ישיבות עומק
- סיכום שנה לשנה"ל הבאה

עריכה וכתביבה: מאיר אביטן מנהל התכנית
 צוות היגוי: ראשי תחום חברתי במכון עזריאלי

מערכי ההפעלה הקיימים במכון מותאמים במיוחד לפי שכבת גיל ז-ט וניתנים להתאמה על בסיס פרופיל הקבוצה.

בכניסתך לתפקיד תקבל לידך חומרים ועזרים הניתנים בהשאלה ובסיום תפקידך עליך להחזירם.

- מדריך - יומן מעקב לפעילות החברתית.
 - חוברת פעילות O.D.T – לצפייה באתר של המכון.
 - ארגז כלים לפעילות החברתית – תיק עם עזרים לפעילות.
- יומן זה יסייע לך בעבודתך בתכנית וילווה אותך במהלך כל שלבי העשייה .

החוברת בנויה ממספר פרקים

א: תכנית עזריאלי מידע כללי,

ג: תכני הפעילות בכל שכבת גיל

ד: פירוט מורחב של תכני הפעילות – ראשי פרקים

ה: ההתנדבות

ו: פעילות ODT

ז: מנהיגות חברתית צעירה

באתר מכון עזריאלי מופיעים עזרים וכלים רבים ליישום הפעילות החברתית, אנו ממליצים

להסתייע בחומרים אשר מופיעים באתר www.azrieli.org

כמו כן הנכם מתבקשים לפעול עפ"י כל נהלי העבודה הנוגעים להעסקתך בתכנית כגון:

חתימה על חוזה, אישור משטרה, כללי עבודה מול תלמידים, דווח נוכחות ועוד.

בשמי ובשם צוות התכנית מאחלים לכם , הצלחה ועשייה ברוכה

מאיר אביטן

מנהל כללי מכון עזריאלי להעצמה חינוכית

פרק ב'

1. מבוא - התכנית החברתית

מבוא לשלושת המעגלים בתחום החברתי (תקציר)

התכנית החברתית משלבת את הרבדים: אני-והקבוצה, משפחה וקהילה, התכנית והפעילויות החברתיות נועדו לחזק את זהותו האישית ולחברו לעצמו ולקבוצה ולמעגלים שונים במשפחה, בחברה ובקהילה ובכך להצמיחו ממצב של חוסר אונים למצב של שליטה (העצמה).

• **מסע הגיבוש** היא פעילות בלתי-שגרתית אשר תנער את התלמיד משגרת יומו, תוביל אותו לחוויות רבות ומגוונות, ותזמן לו התבוננות פנימה לתוך עצמו תוך חיזוקו ביחס למעגלים בהם מתנהלים חייו ומהווה מפגש ראשון להיכרות עמוקה עם חבריו לקבוצה והמדריך.

• **מעגל האישי והקבוצתי** במהלך גיל הנעורים התלמיד עסוק בהיבטים שונים של גיבוש אישיותו וזהותו, אחת ממטרות המסע החברתי הינה לסייע לו בכך. המסע יוביל לכך על ידי יצירת מפגש אינטימי של התלמיד עם עצמו במגוון מצבים חדשים ולא מוכרים. בכך יתאפשר לו להיפתח אל עצמו, לברר, לבחון ולהתמודד עם שאלות ונושאים הנוגעים במציאות חייו. כגון: מי אני? מהן סגולותיי? מהן מגבלותיי? מהן שאיפותיי בחיים? במה אני עסוק ביום-יום? האם עיסוקי היום-יומיים מקדמים אותי למימוש עצמי?

הפעילויות הממוקדות במעגל זה תתקיימנה בעיקר בחלקה הראשון של התכנית.

מסע הגיבוש וסדנאות ההמשך, פתיחת הקבוצה בגיבוש חברתי נובעת משני שיקולים מרכזיים:

כדי להבהיר לתלמיד כי העיסוק במעגלים הרחבים יותר לא באה לבטל את אישיותו ועצמיותו, אלא אדרבה לחברו למעגלים בהם מתנהלים חייו.

כדי להבנות את הציר התפתחותי, החל מהמעגל הקרוב והמוחשי עבור התלמיד – האני והקבוצה, לעבר המעגלים המרוחקים מתודעתו - הקהילה.

• הקשר המשפחתי

המתבגר הינו חלק ממערכת משפחתית, הוא משפיע עליה ומושפע על ידה. הרעיון שאדם אינו יחידה מבודדת, אלא פועל ומגיב של קבוצה חברתית. המשפחה, כאחד המוסדות היציבים והחשובים בחייו של כל אדם. מכל

הגורמים המשפיעים על המתבגר, לשינויים במשפחה יש השפעה רבה ביותר עליו. בשינויים אלה נכללים: משבר אמצע החיים, מחלה, החלטות בקשר לקריירה, שינויים בהתפתחות המשפחה כגון: הולדת ילד, ילד שעוזב את הבית, גירושין, פרישה מעבודה ועוד. המתבגר פגיע באופן קיצוני לכל שינוי זמני במבנה המשפחה. המשפחה אם כך מהווה גורם תמיכה מרכזי לנוער ועלינו לשאוף במקביל להישגים הלימודיים ליצירת תא משפחתי יציב ותומך.

הקשר עם ההורים מתחיל בביקורי בית של הרכז לאחר מכן מפגש העצמה בו נוכחים ההורים, 10 סדנאות הורים ופעילויות משותפת הורים וילדים כשמטרת מפגשים אלו ליצור את החיבורים הנכונים בין הילד למשפחה ובין ההורים לביה"ס ובכך להעצים את כל המעגלים לעבר עשייה ומטרה משותפת.

• מעגל קהילתי- התנדבות

חלק מהותי מציר חייו של נער בגיל הנעורים הינו המעגל החברתי. במסגרת מעגל החברה קיימים מספר תתי-מעגלים בהם מתרחשים יחסי גומלין בין התלמיד לאנשים אחרים, בהקשרים שונים וברמות אינטנסיביות שונות. מבין מעגלים אלה ניתן לציין את קבוצת החברים המצומצמת, את הכיתה כקבוצה חברתית, את השכבה ובית הספר כקהילה היום-יומית ואת השכונה או הישוב כקהילה העוטפת את חיי היום-יום של התלמיד.

במסגרת מעגל זה תתרחש דינאמיקה קבוצתית אשר תפגיש את התלמיד עם שאלות ונושאים העוסקים במעורבות החברתית שלו כנער במעגלי החברה השונים,

כשכל תלמיד יתחזק במיומנויות החברתיות שלו. השאלות והנושאים בהם נעסוק במעגל זה הם כגון: מה משמעותה של החברה עבורי? עד כמה אני מוכן לגלות אכפתיות, אמפטיה ומעורבות במתרחש סביבי? האם הנתינה לאחר הינה אכן חלק משמעותי מאורח חיי? מה אוכל לתרום לסביבתי?

מטרת המפגש הקהילתי להבהיר לתלמיד כי השותפות במעגלים השונים מעניקה לו רווחים מחד, אך גם מחייבת אותו לתרומה מאידך. כאשר איכות החברה ורמת תפקודה הינן תוצאה ישירה של מאזן הנתינה- והקבלה של חברי הקבוצה.

החיבור בין המעגל האישי למעגל החברתי ייעשה בכך שיושם דגש כי התרומה היעילה ביותר לחברה היא זו המתבססת על סגולותיו הייחודיות של כל אחד מחבריה, אי לכך יש לראות בעשייה החברתית כר נרחב למימוש העצמי.

במהלך המפגשים ישולבו פעילויות התנדבות וכן פעילות התנדבות ארצית במסגרת עוגנים חברתיים ארציים בה ישתתפו כל תלמידי התכנית בארץ. תלמידי השכבה הבוגרת יעסקו בבחירת מיזם חברתי והתנסות חווייתית בהכרות עם קהילה ועשייה לטובתה.

2. תכנית חברתית ז-ט

תכנית חברתית כיתה ז':

המעבר מביה"ס יסודי לחטיבת הביניים מלווה בקשיים וחששות אצל התלמידים. בגיל זה התלמידים נאלצים להתמודד עם שינויים רבים כמו: כיתה חדשה, שיטת לימוד שונה, הקבוצת, חברויות חדשות, ביה"ס חדש ועוד ובנוסף לכל אלה התלמידים נמצאים בשיאו של גיל ההתבגרות. הציר הפדגוגי של שכבה ז' עוסק בגיבוש הקבוצה סביב התהליך החברתי, תהליך זה יתקיים בצורה מיטבית בסיוע של כלי ODT ובשני נושאים עיקריים: חברות וזהות. זו היא השנה הראשונה של התלמידים בתכנית. שנה זו תקבע במידה רבה את היחס של התלמיד הן ללימודים והן לפעילות החברתית. בשנה זו חשוב לשים דגש על קיום השיחות האישיות ולקיימן מידיי שלישי (ולא רק פעם אחת בתחילת השנה) יש להתעקש על קיום פעילות חברתית באופן מסודר ועל נוכחות מקסימלית בפעילות. בסיום כל פעילות חברתית יש להקפיד לקיים באופן קבוע רפלקציה ועיבוד ולהתחיל "לתרגל" עם התלמידים שיח ערכי על מחשבות ורגשות. כל אלה ישפיעו גם על השנתיים הבאות. **זיכרו:** תפקידנו לטפח לחינוך חברתי ערכי ולקדם את ההתפתחות המוסרית, החברתית ולהשפיע על אורך החיים של חניכנו. החינוך החברתי מקדם אצל חניכנו מטרות ויעדים לטווח קצר ולטווח ארוך. בטווח הקצר, לעזור לחניכים להכיר בזהותם האישית והחברתית, בתוך המעגלים החברתיים הסובבים אותם ולבחון את סולם הערכים שלהם ואת הבאת יישומו למציאות. בטווח הארוך, נבקש להכין את החניכים להפוך לאזרחים פעילים מעורבים בחברה ובעתיד, ממצב של חוסר אונים למצב של שליטה בגורל ובסביבה. תהליך העצמה אינטראקטיבי המתפתח ומתרחש בין הפרט לסביבה.

מאפייני גיל – כיתה ז':

	המאפיינים הבולטים לעין	מדוע זה כך	איך המדריך צריך לפעול
1	שינוי פיזי וחיצוני בולט לעין.	התפתחות מואצת גופנית ומינית.	לאפשר חברויות, להיזהר ולהציב גבולות.
2	רוצים יותר מרחב ומעדיפים להיות ולפעול בחוץ.	התפתחות פיזית.	לאפשר יותר פעילויות בחוץ, שמוציאות מרץ אך תוך כדי שמירה על החוקים.
3	גיל נפוץ להקניית ולחיפוש זהות – חרם וקביעת מקומות בתוך הקבוצה	התחלת גיבוש קבוצתי, קושי בקבלת "אחד את השני", התחלת הערבוב בין בנים לבנות.	ליצור גיבוש קבוצתי, רגישות יתרה לחניכים מבודדים, לחשוב על פעילויות שיתאימו גם לבנים וגם לבנות.

מבנה הפעילויות

מסע גיבוש:

פעילות פתיחה שמזמנת לתלמידים התנסות בפעילויות חברתיות, לרוב במרחב הפתוח, ומשולבים בה אתגרים אישיים וקבוצתיים מגוונים.

מטרת המסע היא היכרות וגיבוש בין חברי הקבוצה באווירה משוחררת ובלתי פורמאלית.

התפתחות הקבוצה מתחילה מתהליך ההיכרות, להיכרות חשיבות רבה והשפעה על המשך תהליכי הגיבוש הקבוצתי. מסע הגיבוש הינה דרך המאפשרת קרבה בין השותפים בו ומסייעת לכל תלמיד להיות חלק מהקבוצה ולכלל הקבוצה לתפקד יחד.

חשיבות המסע הדינאמיקה בפעילות זו מחזקת את יחסי האמון והקרבה בין התלמידים השונים בקבוצה לבין המדריך ומגבירה את המוטיבציה של התלמידים השותפים במסע זה.

תהליך היכרות המסע מזרז את תהליך ההיכרות הבינאישי ואת תהליך הלכידות בקבוצה, מאפשר מפגש ראשוני בין הפרט לקבוצה.

המעגל האישי:

היכרות- עיסוק בשאלות, מי אני? מהן סגולותיי/מגבלותיי. יצירת נורמות קבוצתיות, תיאום ציפיות וגיבוש.

אמון- בניית אמון, במי אני נותן אמון ולמה? חוזה קבוצתי.

התקדמות אישית- העמקת הקשר עם המדריך החברתי וחברי הקבוצה. בניית זהות אישית וקבוצתית, חיזוק האמונה ביכולת האישית ומסוגלות להצלחה.

התמקדות –בסטייה מהנורמה וחריגויות בחברה, הדגש בגיל זה הוא על המושג סטייה מהנורמה והבנת הסטאטוס חריג- כחריג מהנורמה, נשים דגש על יחסי הגומלין בין הקבוצה לבין החריגים בתוכה ועל חשיבות קבלת האחר.

המעגל הקבוצתי:

אחריות קבוצתית- מהי קבוצה? סוגי קבוצות, ציפיות ואחריות קולקטיבית. ביצוע משימות כצוות וטיפול מצוינות.

הענקת כלים וכישורים רלוונטיים- לפתח בתלמיד יכולות שדורשות ממנו לחוות בצורה חיובית את השינוי ולאחר את היכולות הטמונות בו ולהסתגל ולתפקד בצורה טובה ויעילה בתוך הקבוצה החברתית אליה הוא משתייך.

יצירת רשת תמיכה- עבור הפרט העובר שינוי, מהעצמי לקבוצה.

המעגל הקהילתי:

מודעות חברתית- חשיפת הקבוצה לשאלות ונושאים העוסקים במעורבות חברתית:

מה משמעותה של החברה עבורי?

עד כמה אני מוכן לגלות אכפתיות.

מה אוכל לתרום לסביבתי.

נתינה- מהי נתינה? למה לנו לתת והחובה למעורבות חברתית.

התנדבות- יציאה להתנדבות בקהילה

ציר פעילות שנתית – פעילות שנתית כיתה ז': ראו באתר הרחבה לזמן תחילת הפעילות

ציר פדגוגי בהפעלת תכנית חברתית במכון עזריאלי להעצמה חינוכית עפ"י לוח שנה

חודש	נובמבר	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל	מאי	יוני
ערך	הכרות וגיבוש	חברות חיברות ומה שבניהם	זהות	מה אני רוצה להיות שאני מוטיבציה. רצון פנימי הכוחות שבי. אין כמוני	מה אני רוצה להיות שאני יהיה גדול? הכוחות שבי. אין כמוני	מה אני רוצה להיות שאני יהיה גדול? הכוחות שבי. אין כמוני	טווח קצר- טווח ארוך. מוטיבציה. רצון פנימי הכוחות שבי. אין כמוני	סיכום ופרידה
נושאים תתי	התחלה חדשה, הזדמנות, שינוי, רושם ראשוני, תיאום ציפיות, בניית קבוצה, גבולות קבוצה, צוות, יחד זה כוח שינוי. שנה חדשה. רושם ראשוני.	תקשורת קשר	חברות, לחץ חברתי קבוצה חרם מי הוא חבר? ידידות	אני והסביבה אני והקהילה אני והמשפחה מרחב אישי	דור המסכים. דימוי עצמי, חוזקות חולשות, זהות עצמית. יכולות. אישיות.	מה אני רוצה להיות שאני יהיה גדול? הכוחות שבי. אין כמוני	טווח קצר- טווח ארוך. מוטיבציה. רצון פנימי הכוחות שבי. אין כמוני	סיכום. סיכום. פרידה. זיכרונות.
מספר מפגשים	4-5	3-4	4-5	4-5	3-5	1	4-5	2-3
הערות	מסע גיבוש שיחות אישיות.	עוגן חנוכה חופש חנוכה	עוגן חנוכה	עוגן טו בשבט		חופש פסח	עוגן יום הזיכרון	ערבי סוף שנה
בחברות הפעלה שכבה ז-ט	גיבוש והכרות- מס' עמוד: 14,16,18,19,21	חברות- מס' עמוד: 46,40,42,44	זהות- מס' עמוד: 62,65,68,57,52,32,35,27,70,73					
חוברת o.d.t	גיבוש והכרות: מס' עמוד: 25,29,21,129,61							

אזריאלי מסיימת 25 מפגשים
 אזריאלי מסיימת 33 מפגשים

ניתן לראות את התכנים באתר לפי פעילות חברתית לפי ערכים

תכנית חברתית כיתה ח':

לאחר שנסיימה לה שנה א' (שכבה ז') בתכנית, שנה בה נבחר התלמיד לתכנית, חווה והתנסה בתכנים הנוגעים אליו כפרט וכחלק מקבוצה, תוך התנסויות בעולם ה-ODT, חשיפה והתמודדות בנושאי החברות, חיברות, הגדרת זהות, שאיפות וחלומות ועוד.

בשנה ב' לתכנית (שכבה ח) ממשיכים התלמידים את התהליך בדגש על מודעות, שייכות, ואכפתיות לסביבה והקהילה בה הם חיים. תוך תהליך המשך בשלבים בבניית קבוצה, היכרות עם המונח קבוצה והדרך מצוות לקבוצה. החוויה של החניכים, של התנסות ולמידה, ושל עשייה קבוצתית, מהווה צורך קיומי והינה מכשיר חברתי להעמקת הקשרים הבינאישיים ולפיתוח כישורים חברתיים, מיומנויות ויכולות תקשורת.

התנדבות תהליכית: במקביל ובהתאמה לנושאים המועברים בקבוצה המפורטים בהמשך, הקבוצה תצא להתנדבות תהליכית = התנדבות רצופה במקום השייך לסביבה משותפת אליה משתייכת הקבוצה. בהתאמה לאופי והתקדמות הקבוצה.

במקביל התלמידים ישתתפו בפעילות התנדבות ארצית במסגרת פעילות העוגנים הארציים.

מאפייני גיל – כיתה ח':

איך המדריך צריך לפעול	מדוע זה כך	המאפיינים הבולטים לעין	
לדבוק בגיבוש הקבוצתי, בבניית גאווה היחידה, תוך כדי שמירה על הסמכות והגבולות.	חשיבות הקבוצה עולה בניסיון לפתח עצמאות ביחס למשפחה.	חשיבות הקבוצה וההשתייכות אליה.	1
לאתגר את מחשבותיהם, לקיים שיחות, דיונים, ומשחקי תפקידים.	התפתחות החשיבה, יכולת לראות מס' צדדים של נושא ויכולת לשער השערות.	מעמיקים יותר לחשוב, מתמקחים יותר, ומתחכמים יותר.	2
ליצור הזדמנויות ואף לגוון את הפעילויות, להתחשב במצבי ורחשי הקבוצה.	חיפוש עצמאות הבטלה, חיפוש זהות.	התעניינות ביחסי בנים בנות, תחילת ביטוי רגשות וחברויות.	3

פירוט רציונל הנושאים המרכזיים בתהליך השנתי:
ראו טבלה מצורפת וכן עיינו באתר מכון עזריאלי להעצמה חינוכית .

מסע גיבוש:

פעילות פתיחה מרשימה, התנעת מוטיבציית הפרט והקבוצה לקראת תחילת התהליך, חשיפה ליעדי הקבוצה השנתיים. אופי המסע הוא פתיחות חברתית בין חברי הקבוצה באווירה משוחררת ובלתי פורמאלית.

הכרות וגיבוש:

תיאום ציפיות מחודש בין הקבוצה למדריך, המשך העמקה בהיכרות הקבוצה ויצירת גאווה יחידת הקבוצה באמצעות הצבת אתגרים ויעדים משותפים, בשלב זה נשאף להעניק כמה שיותר הזדמנויות ליצירת קירבה בין התלמידים, ליצירת תחושת שייכות של התלמיד כחלק חשוב מהקבוצה ולכלל הקבוצה לתפקד יחד.

אחריות:

אם בשכבת ז התהליך התמקד בהגדרת זהות אישית וחברתית בדגש על הסביבה הקרובה, בשנה זו, התלמיד יתמודד עם הרחבת האחריות בהסתכלות אישית- התהליך השנתי מוכוון אחריות קבוצתית, משפחתית, קהילתית. נשאף לעורר מודעות ואכפתיות לסביבה בה אני חי.

נתינה: מחשיבה לפעולה- "אכפת לי", ואני מוכן להיות חלק_וליצור "מגע" עם מרחבים ואוכלוסיות בקהילה - לפני זה יתכן שהתלמיד לא היה רוצה/מוכן להיחשף אליהם דוגמת קשישים, בעלי צרכים מיוחדים, אוכלוסיות מיעוטים וכדומה. (בשנה הבאה- שכבה ט' גם ליזום)

שלב הסיכום: שיקוף העשייה וההתקדמות הקבוצתית מתוך כך סיפוק אישי, העצמה ובניית מוטיבציה להעתקת הצלחות מידית וארוכת טווח, וכהכנה להמשך התהליך. (לקראת שנה שלישית).

חשוב לציין שבשנה זו תתרחש העמקה של פעילות ההתנדבותית בקהילה ע"י הקבוצה.

ציר פדגוגי בהפעלת תכנית חברתית במכון עזריאלי להעצמה חינוכית עפ"י לוח שנה

מכון עזריאלי להעצמה חינוכית

יוני	מאי	אפריל	מרץ	פברואר	ינואר	דצמבר	נובמבר	אוקטובר	ספטמבר	היכרות	זל
נתינה											
סיכום ופרידה		אחריות									
פרידה	סיום	עזריאלי - עוגן- עם הזיכרון	השליחות שלי לקבלת זה	כוחה של נתינה - עוגן- עזריאלי בטבע שלי	אחריות קבוצתית של קבוצה לחץ חברתי	אחריות במשפחה - עוגן- מאירים את העיר "הקונפליקט"	אחריות אישית תופעת הצופה מן הצד	מקומי בקבוצה אמון בקבוצה	הכרות- גיבוש תיאום ציפיות חוזה קבוצתי		
2-3	4-5	1	3-5	4-5	4-5	3-4	4-5	1-2	2-1		
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	תהליך התנדבות	
התנדבות מסכמת משותפת	התנדבות מסכמת תהליך	התנדבות תהליך	עוגן	התנדבות תהליך	התנדבות תהליך	1 עוגן 1 התנדבות תהליך	4-5	1-2	2-1		
ערבי סוף שנה	עוגן יום הזיכרון	חופש פסח		עוגן טו בשבת		חופש חנוכה. עוגן חברתי חנוכה		סוכות	מסע גיבוש	הערות	
25	33										
זל											

עיון באתר לקבלת המידע המלא

תכנית חברתית כיתה ט':

תוכנית כיתות ט' – מיזם חברתי

"כל אחד יכול יותר וכל אחד מוביל לשינוי..."

לאחר שהחניכים למדו לחוש מועצמים באמצעות ארבעת הצרכים: שייכות, שליטה, עצמאות ונדיבות, ילמדו על קשרי חברות קבוצתיים והיו פנויים להעמקת הקשר עם הקבוצה והקהילה. החוויה של החניכים, של התנסות ולמידה, של עשייה קבוצתית, מהווה צורך קיומי והינה מכשיר חברתי להעמקת הקשרים הבינאישיים ולפיתוח כישורים חברתיים, מיומנויות ויכולות תקשורת. התהליכים המשמעותיים אותם יעברו החניכים השנה הם: שלבים בבניית קבוצה, היכרות עם המונח קבוצה והדרך מצוות לקבוצה, מנהיגות חברתית ויזמות.

במהלך השנה יעברו התלמידים פעילויות בשני צירים מרכזיים: ציר המנהיגות וציר היזמות.

ציר המנהיגות מטרתו להפגיש את התלמידים עם המושג "מנהיגות" ומשמעותו הלכה למעשה בחיי היום יום.

התלמידים יעסקו בנושאים של:

- (א) מנהיגות אישית – היכולת להנהיג את עצמי- את החיים שלי- לקחת אחריות על החיים שלי.
(ב) מיהו מנהיג? מהן התכונות המרכזיות של מנהיג? האם יש לי תכונות של מנהיג?

ציר היזמות מטרתו להפגיש את התלמידים עם עולם היזמות ולהוביל מיזם משמעותי לקהילה בה הם חיים..

התלמידים יעסקו בנושאים הבאים:

- (א) מה ההבדל המהותי בין התנדבות למיזם? מה מקומם של התלמידים בהובלת המיזם?
(ב) מהי יוזמה? כיצד אזהה את הצרכים בקהילה שלי ואפעל לשינוי בהם?
(ג) איך הופכים חלום למציאות- כיצד אנחנו כקבוצה לוקחים רעיון ומצליחים להפיק ממנו מיזם קהילתי, מיזם משנה מציאות.

מאפייני גיל – כיתה ט':

המאפיינים הבולטים לעין	מדוע זה כך	איך המדריך צריך לפעול
1 מהפך גופני, נפשי, מעורר מבוכה, חוסר בטחון, התנהגויות קיצוניות, שימוש באמירות נגד- ולא מבינים אותי.	מהפך גופני.	צריך להיות סבלני למרדנות, חשוב לתת תחושה שיש מי שמבין אותם, אך להציב כבולות ברורים וכללי התנהגות.
2 חשיבה לעיתים מוגזמת, שאיפות ודרישות –לפעמים אינם תואמות מציאות.	בלבול, ניסיון להיות: "כמו כולם!"	הרחבת הקשר אל מחוץ ופעילויות עיסוק בנושאים שמעניינים אותם. לנסות ולקבל את דעותיהם ולהסביר את המציאות.
3 רצון להיות כמו כולם להשתייך לקבוצה ובו זמניות להיות מיוחד ובעל זהות עצמאית, חיפוש עומק וחברויות בגרות.	השוני בין היחיד לקבוצה	ניסיון ללמד ניהול עצמי, לקיחת אחריות, חשיבה על תפקידים שדורשים אחריות.

פעילות פתיחה המעגל הקבוצתי:

הענקת כלים וכישורים רלוונטיים - הקניית יכולת הבחנה בין סיכוי לסיכון, להתנסות ולהתאמן בשימוש ביכולות ריגשיות, חברתיות וערכיות במצבים שונים.

סולם ערכים - בחינת סולם ערכים וישומו כלפי החברים בקבוצה ובקהילה.

מנהיגות - לעורר מודעות ריגשית לצורכי החברה והקהילה, פיתוח נכונות, אכפתיות ורצון לעורר שינוי. חיזוק תחושת שייכות לקבוצה, לחברה והסביבה. טיפוח חינוך עירכי. הצבת מטרות, "לראות ברור, לראות רחוק". חשיפה ראשונית של המושג מנהיגות, ובחינת מקומו של התלמיד כמנהיג בקבוצה. התנסות במשימות הדורשות ומפתחות יכולת מנהיגותית.

עצמאות - פיתוח עצמאות אישית וקבוצתית, בטחון עצמי ואחריות.

כוח דוד - התלמידים ישתתפו בסמינר מנהיגות ארצי בחופשת הפסח

המעגל הקהילתי:

מעורבות חברתית - מה משמעותה של החברה עבורי? עד כמה אני מוכן לגלות אכפתיות? מה אוכל לתרום לסביבתי? מחויבות למעורבות חברתית. פיתוח אישיות התלמיד, כישוריו ותחומי התעניינות כדי להביאו למיצוי יכולת חברתית.

אחרות - הכרה של השונה והאחר בחברה, מתו כבוד לשונות חברתית.

נתינה - החובה למעורבות חברתית, לעורר מודעות ריגשית לצורכי החברה והקהילה, פיתוח נכונות, אכפתיות ורצון לעזור.

החלטות - תהליכים בקבלת החלטות קבוצתית.

מיזם - טיפוח והפנמת ערכים ונורמות ההולמים את אורח החיים בחברתנו והכשרת פעילות אזרחית בקהילה. שלב היוזמה הקבוצתית שהינו פועל יוצא של התהליך החברתי השנתי.

הובלת המיזם - דגש על חלוקת משימות, אחריות והתמודדות עם בעיות ופתרון.

הפעלת המיזם - תכנון הפעילות לפרטים, מי השותפים וחלוקת אחריות. סיכום ורפלקציה.

תכני המיזם יעלו מתוך הדינאמיקה הקבוצתית והעשייה החברתית לאורך השנה.

המסע הקהילתי פותח את תוכנית המיזם החברתי ובמפגש המסכם יוצגו המיזמים והשותפויות.

המיזם החברתי – כתיב ט'

מטרות המיזם החברתי:

- (1) החניך בתוכנית ילמד לחוות מסוגלות והצלחה תוך כדי הוצאה לפועל של מיזם חברתי.
- (2) החניכים בתוכנית יקבלו ארגז כלים ויכולות שיעזרו להם לחולל שינוי בתוך הקהילה בה הם חיים.
- (3) החניכים בתוכנית יהפכו לאחראים צעירים ומשפיעים בתוך החברה.
- (4) החניכים ילמדו לעודד חשיבה מחוץ לקופסה.
- (5) החניכים ילמדו לטפח כישורים תקשורתיים, סבלנות, מנהיגות ערכית.
- (6) החניכים ילמדו להעביר ביקורת ולעודד בני נוער נוספים להירתם לשינוי של הצרכים החברתיים.

מה נחוץ לחניך היוזם:

- (1) חזון ומשמעות.
- (2) יכולת לשאת ולתת.
- (3) למידה מניסיון של האחר.
- (4) השפעה על הסביבה
- (5) יכולת להפוך קושי להזדמנות.
- (6) שכנוע ככלי להשגת מטרות.

סל רעיונות ליזומות חברתיות בערים:

הבית החם-
אימוץ בתי קשיש בעיר, יצירת סרט דוקומנטרי לכל תלמיד וקשיש על מפעל חייו, פעילות מלווה לאורך כל

מרעידים את העיר-
חיבור אל העירייה ויצירת עבודה משותפת בנושא בטיחות בדרכים, שיקום וצביעת פסי האטה, שילוט ופרסום ברחבי

יבשופי הלילה-
הפעלת ניידת חברתית שמתמחה בפעילות משחק עם נגישות לבני נוער שתתפקד במקומות ובזמנים המועדים לפורענות בקרב בני

יוצאים מהבועה-
נוער מוביל לשינוי חברתי בעיר, הקמת קבוצות סיור מודרכות שיעבירו סיורים לנוער בגילאי ז,ח בנושאים שבוערים בערים השונות- עוני,

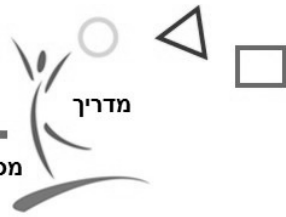
קשת -
גישור וחיבור בין נערים ונערות ממגזרים שונים (יהודים, ערביים, דתי, חילוני) בניית סיפור מסגרת משותף ויצירת

מקושרים-
בניית אתר אינטרנט חברתי שייתן מענה חברתי, תרבותי לכל הילדים בחתך הגילאים הזה בעיר.

ציר פדגוגי בהפעלת תכנית חברתית במכון עזריאלי להעצמה חינוכית עפ"י לוח שנה

מכון עזריאלי להעצמה חינוכית

יוני	מאי	אפריל	מרץ	פברואר	ינואר	דצמבר	נובמבר	אוקטובר	ספטמבר	
סיכום ופרידה		יישום מיזם		מיזם		מעורבות חברתית		גיבוש		לא
פרידה מתוכנית וצמיחה אישית	פרידה	סיכום שנה	הוצאת מיזם לפועל + יום מסיים		פיתוח מיזם / קבוצת/ עירוני, התנסות בהנהגה, הגדרת מטרות ויעדים / אישיים / קבוצתיים	סוגי מנהיגות שונים בחברה	הכרת האחר, מעורבות בקהילה, שייכות חברתית, יציאה מגבולות ה"אני"	תיאום ציפיות בניית קבוצה	גיבוש מחודש, בניית אמון	ס'אפולו א'א'א
2	2	1	3	3	4	4	4	3	2-1	
ערבי סוף שנה	עיון יום הזיכרון	סיכום ועיבוד מיזם + חופש פסח		עיון טו בשבט		חופש חנוכה. עיון חברתי חנוכה		חופשת חגים*	מסע גיבוש	הערות
פעילות פרידה			167-169	156-165	143-154	122-140 171-178	48,68,70,73 98-116	44,,21,40,42 46	14-19	עיון בחוברות הפעלה שכבה ט'-ז
			,99,101,103 107,111,115	-61 63,65,67,71,	129,131 ,125,133, 137,139	,77,65,69,71 ,97-109	,35,37 ,49,71,73	29,31 33,39, ,43,51,59,67	,23,25,27,41 ,53,63	עיון בחוברות o.dt
	פרידה 1 פרידה 2	עיבוד התנדבויות		עיבוד התנדבות 2	מיזם 1, מיזם 2, מיזם 3	מנהיגות 1 מהי	אחריות 1 נתניה 1			מערכי שיעור נוספים

תהליכים ודרכי פעולה בהפעלת הקבוצה

1. תפקיד המדריך החברתי
2. מודל הפעלת התכנית, אחריות ותכנון
3. תרשים זרימה בפעילות ההדרכה – שלבים בבניית הקבוצה
4. תהליכים בהכנת המפגש החברתי הבודד
5. התנדבות- עיינו בהרחבה באתר המכון

1.תפקיד המדריך החברתי בתכנית

1.המדריך כמחנך - אישיות ערכית שמסמנת בעבור הקבוצה את הכיוונים הנכונים ומהווה מצפן רוחני, בתפקידו זה הוא גם מלמד את החניכים ומנחיל להם ידע חשוב, ומעודד אותם לנהוג נכון ולהתנהג בהתאם למטען הערכי שממנו הוא שואב ושעליו הוא נשען.

2.המדריך כאח בוגר - בהיותו אישיות שקרובה לחניכים בגיל יש ביכולתו לתמוך בחניכים במהלך ההתמודדויות שהם חווים, להוות משענת חברתית/ערכית בעת צרה, ובאופן כללי להיות גורם קשוב, אכפתי ואמפתי. ב"כובע" של האח/החבר/המלווה, המדריך שם דגש על קבלת החניך "כפי שהוא" יותר מהניסיון לשנות אותו ו"לשפר" אותו. אלא מציב את השינוי או ה"חיזוק" כאופציה רצויה, אך לא כהכרח מיידי, דחוף, וקריטי לרווחתם האישית של קבוצתו.

3.המדריך כמתווך חברתי- חלק חשוב נוסף מתפקיד המדריך הוא המרחב החברתי שהוא יוצר עם חניכיו – עבור חניכיו. הקבוצה, המשמשת כ"בית חם" עבור החניכים, היא מסגרת שדורשת תחזוקה מתמדת. גם ברמה הטכנית של הכנת פעילויות מגוונות ומתאימות, וגם ברמה המנטאלית של שמירה על יציבות, פתרון סכסוכים, מאבק ב"קליקות" ובאופן כללי דאגה לקיומה של סביבה נוחה ונעימה עבור כלל החניכים. תפקיד זה מתייחס גם לתחזוקה של הקבוצה אך גם לשמירת הצביון של הצוות, שגם להם יש השפעה על החניך הבודד ועל הקבוצה.

4.המדריך כבעל סמכות - שמירה על הגבולות והקפדה על אי חציית קווים אדומים בתחומים שונים, היא חלק בלתי נפרד מתפקיד המדריך, יכולות להיווצר לא מעט סתירות בין ההיבטים השונים בתפקיד במדריך. במידה רבה, חלק ניכר מהקשב והמשאבים של המדריך אמור להיות מופנה בדיוק אל השילוב הרגיש, ההשפעה האמיתית והמוצלחת על החניך תלויה בשילוב, בהכלאה המוצלחת בין תכנים משמעותיים, יחס אישי שמבטא הכלה, אמפתיה והזדהות, לקיחת אחריות על הדינאמיקה והאווירה הקבוצתית והקפדה על מסגרת המשמעת ההכרחית

תפקידי המדריך

1.המדריך כמחנך-

מעודד את החניכים לנהוג נכון בהתאם למטען הערכי שאיתו מגיע.

2.המדריך כאח בוגר

תומך בחניך במהלך התמודדויות שונות ומהווה משענת חברתית ערכית.

3.המדריך כמתווך

יוצר מרחב חברתי עם חניכיו ועבור חניכיו.

4.המדריך כסמכות

שומר על הגבולות ועל הקפדה על אי חציית קווים אדומים בתוך הקבוצה.

2. מודל הפעלה – פעילות חברתית במכון עזריאלי

שלב	נוכחות	תוכן	אחריות	סיוע
1	איתור מדריכים		מנהל/ראש תחום	מנהל מחוזי
2	א. הכשרה ראשונית ב. שיבוץ מדריכים	קורס הכשרת מדריכים 4 ימים	ראשי תחום חברתי	מנהלי ישובים
3	בניית הקבוצה	התכנסות הצוות מוטיבציה, מה קרה עד עכשיו ומה הולך להיות בגדול היום הסבר כללי על התהליך : שלבים ומטרות. (נכון בעיקר לפעולות הראשונות בסדרה) הסבר על מיקום הקבוצה בתהליך , הסבר כללי על הפעילות ומטרותיה, הגדרת לוחות הזמנים ומהלך הפעילות: הגדרת נהלי עבודה, חלוקת תפקידים, הדגשת הוראות בטיחות בהתאם לפעילות, שאלות		
	שיחות אישיות של המדריכים מול חניכים	בהתאם להחלטה, בניית פרופיל חברתי קבוצתי		
4	א:תאום ציפיות והכנה למסע גיבוש ב: מטרות ויעדים . ג. תכנון 5 מפגשים	<ul style="list-style-type: none"> בדיקה של פערים בבניית הקבוצה. כאשר יש חוסר ידע/ הבנה נוספת של המדריך- תתקיים פניה למנחה מחוזי חברתי . ישלח עותק של התכנית והמסע למנהל, למנחה מחוזי חברתי. היציאה רק לאחר קבלת אישור פדגוגי של ראש תחום חברתי 	רכז/מנהל/מדריך	
5	מסע גיבוש	דווח וסיכום פעילות (באחריות מדריך) ושליחתו למנהל, רכז , מנחה מחוזי	מדריך , דווח רכז/מנהל/מנחה	
	סיכום מפגש חברתי	ישיבת צוות, דוח נוכחות, דוח סיכום פעילות ותכנון למפגש הבא	מדריך/רכז	מדריך/רכז/מנהל/מעקב ראש תחום
6	סיום כתיבת תכנית שנתית סופית- שאר המפגשים	אישור של מנחה מחוזי ומנהל ישוב	מדריך	דווח כנ"ל
7	שיחות אישיות עם תלמידים "אדומים" או ישיבות עומק עם קבוצה אדומה	זיהוי התלמידים משלב המסע <ol style="list-style-type: none"> 1 יחסי גומלין 2 איכות עבודת מדריך 3 לוווי והנחייה מקצועית 4 תכנים 	רכז/מדריך	מדריך ישיבות עומק מנהל/ראש תחום
8	המשך המפגשים	עפ"י המודל המופיע בעמוד הבא .	מדריך/רכז	

תרשים זרימה בתכנון, ביישום ובקרה על ההפעלה החברתית

4. תהליכים בהכנת המפגש החברתי

א: שלב ההכנה:

שלב א: שאל את עצמך **"למה אני עושה את הפעילות?"** התשובה לשאלה גדולה זו תהייה המצפן שלך לאורך הנתיב כולו. תשובה זו תחבר אותך למטרות העל של התכנית, הרצף התהליכי והמוטיבציה בתהליך

שלב ב: שאל את עצמך **"מה אני רוצה להשיג בפעילות הזו?"** ע"מ לעזור ולהכווין אותך לתשובה לכל פעילות שנבנתה עפ"י התכנית יש מטרות משלה. חשוב להדגיש שבהכנה לפעולות שאינן בתכנית שנכתבה חוברתך לשאול את עצמך את השאלה הזו ע"מ שתוכל להציב מטרה לפעילות ולהשיגה. התשובה לשאלה גדולה זו תהייה המצפן שלך לפעילות הספציפית.

שלב ג: שאל את עצמך **"איך אשיג את המטרות שהגדרתי בסעיף הקודם?"** התשובה תוביל אותך למערך פעילות. בבסיס התהליך ניתן להשתמש בבנק פעילויות הנמצאות בסוף החוברת או באמצעות ההדרכה המוצעת ע"י מכון עזריאלי או ארגז הכלים בתחום פעילות O.D.T

ב: מהלך הפעילות:

יבוצע על פי מערך הפעילות המתוכנן .
לכל פעילות **יש לבצע רפלקציה בסוף המפגש או באמצע**, חובה להשאיר זמן בכדי שיהיה אפשר לדון במה שקרה היום, איך זה משפיע עלי, איך זה קשור לקבוצה, למשפחה, לקהילה וללימודים.
חשוב ליצור את הקשר על חשיבות הפעילות החברתית ותרומתה לחיזוק והעצמת התלמיד.
הערה: חשוב להעביר לחניכים שהפעילות מתוכננת לפרטים, הפעילות היא חלק מתוכנית כללית ומחייבת ויש יעד שנוכל להגיע אליו בסוף התהליך.

ג: סיכום פעילות:

- מטרתו הינה תיקון וחיזוק.
- ביצוע מול תכנון (ומאיפה נובעים הפערים):
 - ✓ לוח זמנים.
 - ✓ בביצוע התכנים.
 - ✓ מילוי תפקידים וחלוקת משימות.
- ציון חניכים שהפריעו למהלך הפעילות ולתת ביקורת בונה.
- ציון חניכים שתרמו למהלך הפעילות-כדאי לרשום את זוג או שלושת המצטיינים בכל פעילות ובמעמד
- מתן ראייה כללית על מיקומה של הקבוצה בהתקדמות התהליך
- מסר לפעילות הבאה.

ד: שלב הדיווח וסיכום:

- בסוף כל פעילות חברתית ישיבת צוות המדריכים עם הרכז, דיון סיכום והחלטות/
- דו"ח פעילות (מצורף יומן מעקב) ימולא לאחר כל פעילות.
- העברת דוחות אל כל בעלי התפקידים/
- כל חודש ישיבת צוות עומק העוסקת בתהליכים והשיפורים

<p>The Azrieli Foundation מכון עזריאלי להעצמה חינוכית</p> <p>שלבים בבניית קבוצה</p> <p>1.הסתגלות- היכרות עם הקבוצה והמדריך</p>
<p>2.התארגנות עבודה על גיבוש קבוצה והכרה בה</p>
<p>3.לכידות הגעה לשיתוף פעולה בתוך הקבוצה</p>
<p>4.פיתרון / ביצוע החבירה האחד לשני והעזרה ההדדית בין חברי הקבוצה.</p>

5. התנדבות מתבגרים

קטעים מתוך מאמרו של עמית פנסו, רמי סטויצקי - המרכז הישראלי להתנדבות נוער תקופת ההתבגרות רצופה במצבי קונפליקט בין המתבגר לבין סביבתו, שעיקרם בלבול בזהות העצמית, הנובע מהשאפה לעצמאות ולהשתחררות ממסגרות מכוונות (משפחתיות וממסדיות) מחד גיסא והצורך בתמיכה עד כדי תלות רגשית בעולם המבוגרים מאידך גיסא.

הניסיון בעבודה עם נוער מראה בברור כי אין להמעיט ביכולת בני הנוער לתמוך זה בזה ולעזור אחד לשני באמצעות "הידע מתוך הניסיון האישי". העובדה היא כי מרבית הילדים ובני הנוער מסוגלים להעניק תמיכה רגשית זה לזה, אפילו בנסיבות הקשות ביותר. קבוצת השווים נותנת למתבגר תמיכה ומסגרת השתייכות בהיותה מורכבת מחברים המצויים במצב דומה, הם עוברים חוויות דומות, דוברים את אותה "השפה" מבינים זה את זה וחסים עצמם מובנים טוב יותר בקרב בני אותו הגיל. לכן, הם יכולים לקדם האחד את השני ולהתקדם להשגת מטרותיהם האישיות.

ישנן סיבות רבות וטובות להניח כי התנדבות יכולה להיות חוויה בעלת השלכות התפתחותיות משמעותיות על המתבגרים. תקופת ההתבגרות הינה תקופה קריטית לגיבושם של מימדי מפתח פסיכולוגיים אשר נוטים להישאר יציבים במהלך החיים הבוגרים. התיאוריה ההתפתחותית של אריקסון, (1963), ממצבת את תקופת ההתבגרות כתקופה של גיבוש הזהות. אם ההתנדבות משמשת כקונטקסט שבתוכו מתבגרים יכולים לפתח או לגבש "זהות אלטרואיסטית", אזי גיל ההתבגרות יכול להיות תקופה משמעותית במיוחד למעורבות בפעילות התנדבותית. כך, אם בגיל צעיר המתבגר תופס את עצמו ככזה המעורב בפעילות אלטרואיסטית, כגון התנדבות, ומתגבשת "זהות אלטרואיסטית", סביר כי האלמנט הזה של מושג העצמי יישמר לאורך זמן ויעלה את הסבירות של מעורבות בהתנהגות פרו סוציאלית מאוחר יותר בחיים.

פישר, (1999), חקרה את הקשר בין תחושת העצמה לבין התנדבות ומעורבות בקהילה בקרב בני נוער. תחושת העצמה משפיעה ומושפעת מהתנהגות האדם ומעורבותו בחיי ובסביבה בה הוא חי ופועל. תחושה זו היא תהליך המציין מעבר של אדם ממצב של חוסר אונים למצב של שליטה יחסית בחיי ובסביבה. תהליך זה של העצמת הפרט הינו תהליך של שינוי אישי פנימי בעל ערך חברתי מיוחד. בשעה שהפרט מועצם הוא מגשים זאת תוך מעורבות פעילה בתהליכי שינוי קולקטיביים של קבוצות וארגונים בקהילה הוא חי.

אחת הדרכים שנמצאה כתורמת משמעותית למתבגרים בפיתוח זהותם האישית והחברתית היא פעילות התנדבותית והמוכנות לתרום לזולת ולחברה. ההתנדבות פותחת בפני הנער הזדמנויות להכרת החברה על גווניה השונים, מאפשרת לו ליצור יחסי תפקיד מסוגים שונים עם אנשים ובעלי תפקידים וגורמת לו לבצע דברים בכוחות עצמו. התקשרויות על בסיסים מגוונים מרחיבות את טווח ואיכות ההתנסות ונותנות אפשרות לגיבוש זהות עצמית טובה יותר.

לסיכום: ישנה חשיבות ומשמעות רבה של פעילות התנדבותית ככלי לפיתוח האישי ולהעצמה של מתבגרים. פעילות המציעה למתבגר התנסות מורטורית מגוונת בתפקידים משמעותיים וחשובים לחברה ולפרט המתנדב, עם אפשרות לגלות יוזמה ואחריות, להתמודד עם בעיות, לבדוק כישורים ויכולות, לבחון מערכת ערכים, לרכוש מיומנויות חברתיות ולעצב זהות אישית. ככזו, ניתן לראות בה גם התערבות חינוכית העשויה לפתח אוטונומיה אישית ולחזק מחויבות חברתית. מכאן שישנה חשיבות רבה לפיתוח משאב חברתי זה.